

О.Г. Денисюк, к.е.н., доц.
О.Ю. Дерев'яно, магістр

Житомирський державний технологічний університет

СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Узагальнено теоретичні підходи щодо визначення поняття «криза» та її класифікації, досліджено чинники виникнення кризових ситуацій у діяльності підприємств, обґрунтовано зміст та сутність процесу управління підприємствами в кризових ситуаціях. Як засвідчили результати досліджень, питання щодо чіткого висвітлення змісту понять «криза», «антикризове управління», його місця та ролі в економіці залишається недостатньо розробленим. У роботі визначено кризу підприємства як безпосередню загрозу його функціонуванню, а поняття «антикризове управління» – як сукупність принципів, форм і методів розробки та реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на найбільш оперативне виявлення небезпеки кризи, діагностики причин її виникнення, а також на створення відповідних умов для своєчасного подолання кризи та відновлення життєздатності підприємства.

У результаті дослідження було визначено більш широкий спектр зовнішніх та внутрішніх чинників виникнення кризи на підприємствах.

Розглянуто послідовність здійснення функцій антикризового управління на підприємстві. Визначено можливу послідовність реалізації антикризових заходів на підприємствах із метою запобігання кризовим ситуаціям. Це сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності, дозволить визначити реальні обсяги одержання власних і залучених фінансових джерел, досягти збалансованого та гармонійного розвитку всіх аспектів діяльності підприємства та своєчасно здійснювати адаптивне управління з урахуванням змін у зовнішньому середовищі.

Ключові слова: криза; причини кризи; класифікація криз; чинники кризи; антикризове управління.

Постановка проблеми. Впродовж останніх років чинник кризи відіграє найважливішу роль на підприємствах переважної більшості галузей національної економіки. Подолання кризового стану підприємства потребує в кожному конкретному випадку комплексного застосування антикризового управління, яке б мало за мету мінімізацію ризику втрати контролю над ситуацією та розвитку її за стихійним, деструктивним сценарієм.

Елементи економічної кризи на мікроекономічному рівні залишаються виключно важливим чинником для підприємств, що проявляються, насамперед, у масовій збитковості та низькій рентабельності виробництва, цінових та структурних диспропорціях, недостатньому рівні конкурентоспроможності, незадовільній структурі балансу на рівні підприємств галузі, дефіциті оборотних активів, неплатоспроможності, незбалансованості відтворювальних процесів тощо. Зазначені факти актуалізують питання організації протидії кризовим явищам у межах створення дієвих механізмів антикризового управління. Це, в свою чергу, потребує поглибленого наукового вдосконалення теорії та практики антикризового управління підприємствами, що має ґрунтуватися на своєчасній діагностиці рівня та причин кризового стану, а також розробці й реалізації ефективних антикризових програм.

Тому особливе значення має дослідження потенціалу антикризового управління вітчизняним підприємством та створення механізму забезпечення ефективності такого управління.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних проблем антикризового управління, окремих його інструментів та аспектів зробили: І.Бланк, Н.Брюховецька, В.Василенко, А.Градов, С.Іванюта, Л.Івін, В.Король, Е.Коротков, Г.Курошева, Л.Лігоненко, О.Майборода, П.Перерва, Л.Ситник, О.Терещенко, А.Ткаченко, А.Штангрет та інші. Істотний внесок у розвиток методології діагностики кризових ситуацій на основі показників фінансового стану зробили такі вчені-економісти, як Е.Альтман, У.Бівер, А.Гропеллі, І.Сгоричев, С.Єслецьких, В.Калужний, Н.Михаліцька, Н.Кельчевська, А.Крюков, Н.Сторочко, Р.Тоффлер, Д.Шиян та інші.

Опубліковані ними праці стосуються окремих аспектів організації антикризового управління, але аналіз наукових робіт присвячених проблемі розвитку антикризової складової управління в системі підг © О.Г. Денисюк, О.Ю. Дерев'яно, 2015 о підвищення ефективності антикризового управління підприємством з урахуванням рівня та основних чинників його кризового стану досліджені недостатньо, що зумовило вибір теми дослідження.

Метою статті є узагальнення поняття «криза», дослідження чинників виникнення кризових ситуацій у діяльності підприємств та обґрунтування змісту та сутності процесу управління підприємствами в кризових ситуаціях.

Викладення основного матеріалу дослідження. Поняття «криза» – одне з найбільш складних, має багато змістовних відтінків інтерпретацій та сутнісних характеристик.

Термін «криза» походить від грецького слова «krisis», що означає «вирок з якого-небудь питання або рішення в сумнівній ситуації». Також може означати «вихід, рішення конфлікту». В цьому значенні даний термін знаходить найчастіше застосування у Гіппократа й медичній практиці, де трактується як вирішальна фаза проходження хвороби. В цьому значенні про кризу говорять тоді, коли хвороба посилює інтенсивність, переходить в іншу хворобу або взагалі закінчується смертю. Лаконічне формулювання подано Р.Козеллеком: криза — це «ледве вимірний переломний момент, при якому рішенням є або смерть, або життя» [7].

Дослідник Ж.-Б. Сей у праці «Трактат політичної економії» (1803 р.) пояснював кризові явища в економіці диспропорціями, що виникають у процесі виробництва, обміну та споживання [6]. Грунтуючись на його поглядах, робимо висновок, що урегулювавши дисбаланси та диспропорції, можна уникнути загальної економічної кризи.

Як зазначає відомий науковець Е.М. Коротков, «...кризи відбивають не тільки протиріччя функціонування і розвитку – вони можуть виникати і в самих процесах функціонування. Наприклад, протиріччя між рівнем техніки та кваліфікацією персоналу, точними технологіями та умовами її використання. Криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі (організації), що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі» [1, с. 14].

Вітчизняна дослідниця Л.Лігоненко кризу прирівнює до загострення протиріч у соціально-економічній системі підприємства, що загрожує її існуванню в навколишньому середовищі [8, с. 5]. Американські науковці категорію «криза» розглядають як подію, що створює загрозу для репутації компанії або для продовження її функціонування, яка породжує певні наслідки незалежно від розмірів компанії, якості управління, галузі чи локації, у якій перебуває [10].

В свою чергу, З.Шершньова визначає, що: «Криза – загальна універсальна фаза будь-якого циклу, період порушення рівноваги» [3, с. 149].

Узагальнюючи сучасні погляди вчених-економістів щодо визначення поняття «криза», можна виділити три підходи:

1. Криза як випадкове явище, що виникає в результаті несприятливих (деформаційних, деструктивних, дестабілізаційних тощо) факторів (обставин, причин тощо). Як правило, до такої думки схильні практики, оскільки вони займаються «живою» справою і безпосередньо зіштовхуються з кризовими явищами.

2. Криза не лише як випадкове, а й закономірне явище – залежно від співвідношення сил (швидкості, потужності та ін.), явищ (процесів, дій та ін.). Все залежить від обставин та врахування логіки життєдіяльності системи. Цієї точки зору дотримуються переважно ті, хто вивчає кризові явища на макрорівні. Вони розглядають одну «велику» кризу як сукупність численних дрібних кризових проявів. У такій ситуації провідну роль може відігравати поодинокий випадок, що накладає певний відбиток на детермінізм.

3. Криза як закономірне явище (цієї самої точки зору дотримуємося і ми): відповідно до хвилеподібного характеру розвитку економіки після прогресу відбувається регрес. Тому криза розглядається як об'єктивна реальність у діяльності підприємства і, що важливо, вона піддається управлінню. Особливістю цього підходу є можливість прогнозування кризових явищ і розробка дієвого механізму нейтралізації їх негативної дії, а також «включення» до масиву антикризових заходів, що в майбутньому будуть попереджувати розвиток кризи на підприємстві [5, с. 7]

Отже, узагальнюючи існуючі на сьогодні в економічній літературі трактування та враховуючи сучасні економічні умови в Україні, визначаємо кризу підприємства як безпосередню загрозу його функціонуванню, що може проявлятися у фінансовому, організаційному та інших аспектах його діяльності.

Фінансову кризу на підприємстві характеризують параметрами [14]:

- 1) видом кризи;
- 2) причиною (чинником) виникнення;
- 3) стадією її розвитку.

З метою пошуку ефективних шляхів подолання фінансових криз слід розглянути їх класифікацію на рівні підприємства за такими ознаками: масштаб прояву (загальна, локальна), структура відносин у соціально-економічній системі і диференціації проблематики (економічна, соціальна, організаційна, психологічна, технологічна), характер виникнення (передбачувана, несподівана), фактор виникнення кризи (ендогенна, екзогенна), стадія життєвого циклу підприємства, на якій виникла криза (криза росту, стагнація, занепад), ступінь наслідків (легка, важка, катастрофічна), фаза розвитку (криза прибутковості,

стратегічна криза, криза платоспроможності, банкрутство), рівень управлінського впливу на кризу (керована, некерована), локальна сфера прояву (криза збуту, виробнича криза, фінансова криза, криза менеджменту) [5, с. 9].

Класифікація кризових явищ на рівні підприємств дозволяє виділити такі типи криз: стратегічна криза, криза результатів та криза ліквідності. Так стратегічна криза характеризується зниженням темпів зростання виробництва та продажу, зменшенням доходів від реалізації продукції, погіршенням взаємовідносин з економічними агентами, втратою підприємством конкурентних переваг. У подібному стані підприємство зазнає збитків і змушене спрямовувати частину оборотних активів на їх погашення і, як наслідок, переходить до режиму скороченого виробництва. У цьому випадку криза загрожує подальшому існуванню підприємства та потребує негайного проведення фінансової санації.

Криза ліквідності характеризується більшою чи меншою неплатоспроможністю підприємства. Індикаторами цього типу кризи можна вважати низькі значення коефіцієнту ліквідності, нестачу коштів, слабку забезпеченість власними оборотними активами, не виправдане зростання відношення боргових зобов'язань до загальної суми активів. Кризу неплатоспроможності можна розглядати як реальну загрозу зупинки підприємства та подальшого банкрутства [13, с. 55].

В умовах ринкової економіки підприємства зіткнулися з високим ступенем невизначеності розвитку подій і такими самими несподіваними впливами зовнішнього середовища на них. У зв'язку з цим, все більшого значення набуває своєчасне виявлення причин виникнення майбутньої кризової ситуації.

Сьогодні підприємства зіштовхуються як із зовнішніми, так із внутрішніми чинниками виникнення фінансової кризи. Зовнішні чинники не пов'язані з діяльністю підприємства і залежать від тенденцій в економіці, політичній ситуації, траєкторії розвитку глобального ринку тощо. Ідентифікація чинників, що зумовила виникнення кризи на підприємстві наведена на рисунку 1.

Внутрішні чинники безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємства і виникають переважно внаслідок неефективності апарату управління, «пасивної» політики щодо інновацій, виробничо-технологічних проблем, недосконалості маркетингової політики тощо [11, с. 157].

До зовнішніх чинників належить спад обсягів національного доходу; ріст інфляції; нестабільність валютного ринку; зниження рівня реальних доходів населення; ріст безробіття; зниження платоспроможного попиту; політична нестабільність; складність процедури залучення фінансових ресурсів через банківське кредитування; обмеженість у залученні інвесторів; політична ситуація в країні. До внутрішніх – висока частка постійних витрат; висока частка короткотермінових джерел залучення капіталу; висока вартість позичкового капіталу; неефективний фінансовий менеджмент; відсутність системи антикризового управління на підприємстві; високий термін окупності інвестиційних проектів [11, с. 157].

Класифікація чинників, що провокують настання кризових ситуацій на підприємствах, дозволяє з високою імовірністю стверджувати, що фінансова криза визначається не просто наявністю певних локальних упущень або недоліків, а є, як правило, результатом системних помилок у політиці, планах розвитку та ринковій стратегії.

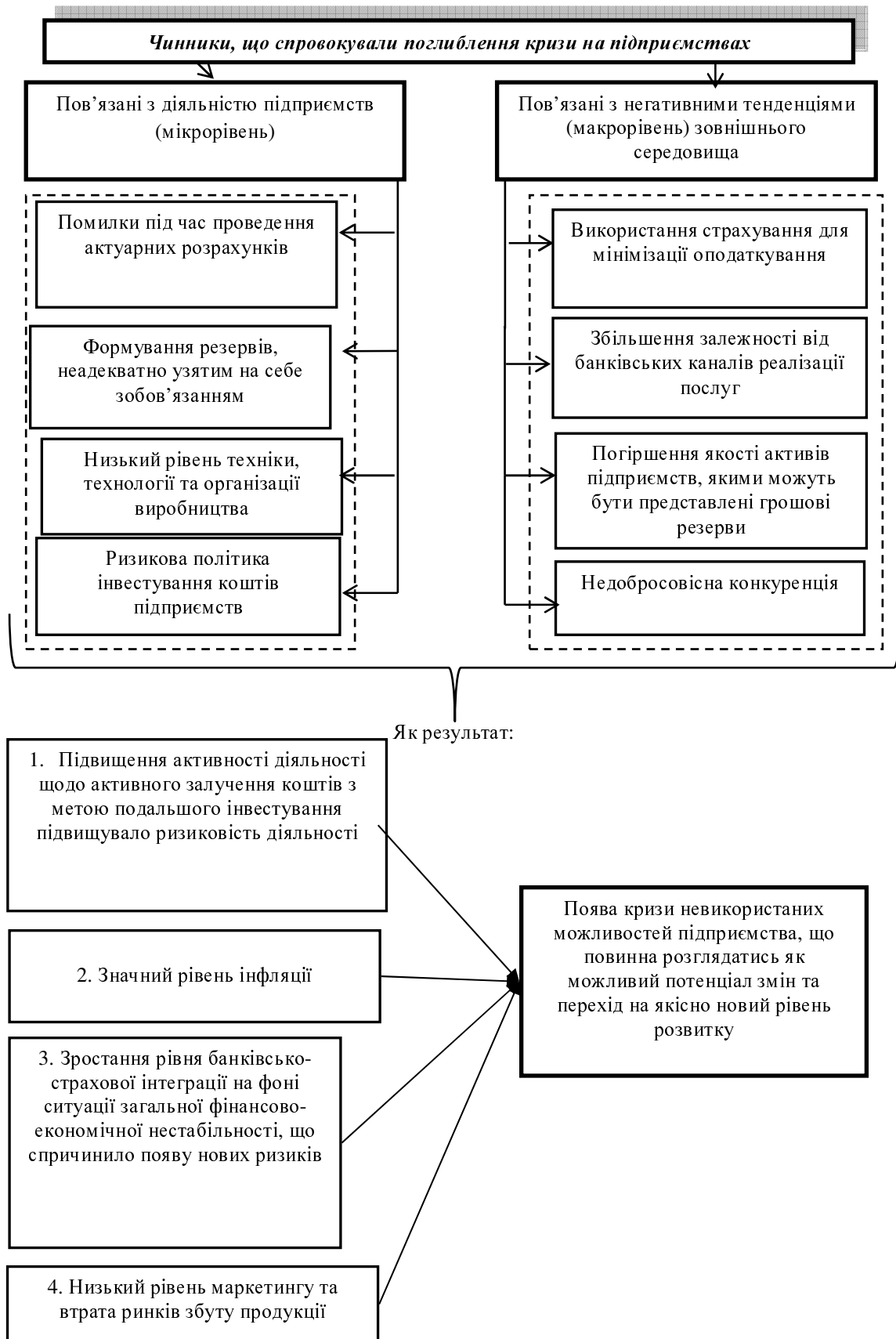

Рис. 1. Ідентифікація чинників, що зумовила виникнення кризи на підприємстві

Отже, можна зробити висновок, що кризи мають не лише негативний і руйнівний характер, але й несуть у собі потенціал змін, адже кризове явище відкриває те, що в нормальній ситуації є незримим, що дозволяє підприємствам навчатися та мобілізувати зусилля, спрямовані на зміни. На підставі проведеного дослідження встановлено, що криза підприємства – це широкомасштабна, непередбачена, але переломна подія, яка призводить як до негативних наслідків у господарській діяльності (які стають причиною розбалансування системи підприємства), так і до позитивних наслідків, що підвищують ефективність підприємства, приводячи в дію трансформаційні сили, що сприяють його еволюції.

Окрім того, можна стверджувати, що будь-яка криза, якщо вона не носить фатального характеру, містить й антикризову складову. Таким чином, визнання кризи в діяльності підприємства зумовило появу антикризового управління підприємством, розуміння призначення та змісту якого пройшло тривалу еволюцію, що триває і дотепер.

Переважає більшість науковців тлумачать антикризове управління як специфічний напрямок управління, що вимагає застосування спеціальних методів, інструментів та форм. Так у праці Е.Уткіна антикризове управління визначається як управління, спрямоване на запобігання можливим серйозним ускладненням у ринковій діяльності підприємства, на забезпечення його стабільного, успішного господарювання з орієнтацією розширеного відтворення на власні накопичення [13, с. 12]. Л.Лігоненко під антикризовим управлінням розуміє спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення виникнення ситуації його банкрутства [9, с. 37].

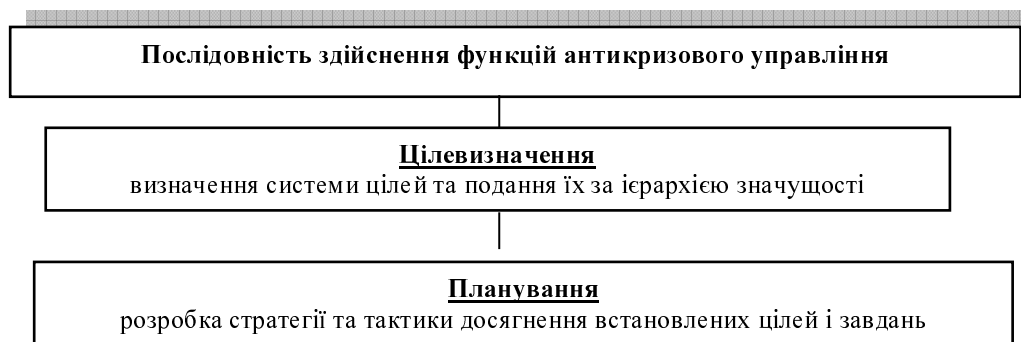
На відміну від багатьох авторів, які пропонують заходи щодо подолання криз фінансового характеру, Л.Ситник дає більш узагальнене визначення цьому поняттю. Так антикризове управління – це здатність розробляти оптимальні шляхи виходу з кризової ситуації, визначати пріоритетні цінності в умовах кризи, координувати діяльність підприємства та його робітників з передбачення кризи, добиватися ефективності їх праці в екстремальних умовах [12, с. 257].

На думку вченого І.Бланка, антикризове управління – це діючий процес виявлення ознак кризових явищ та недопущення їх поширення і стагнації розвитку підприємства, який здійснюється протягом усього періоду його функціонування [4, с. 257–276].

Отже, узагальнення результатів теоретичного дослідження підходів антикризового управління до виявлення кризової ситуації та обґрунтування рішень по виходу з неї дозволило визначити основні положення подолання фінансової кризи: будь-яке управління певною мірою має бути антикризовим, і тим більше, у міру входження підприємства в смугу кризового розвитку; здійснення антикризових заходів проектується паралельно розгортанню фінансової кризи – від початку виникнення до досягнутої стадії поглиблення. Встановлений таким способом контроль над кризовим процесом забезпечує вплив на його причини, а не наслідки; поглиблення фінансової кризи подовжує траєкторію здійснення антикризових заходів, що зумовлює підвищення витрат ресурсів; усуненню кожного наступного виду фінансової кризи передуює ліквідація попереднього виду кризи; адекватна протидія кризовим процесам на стадії зародження – найкоротший шлях до їх подолання.

Таким чином, на основі систематизованих у дослідженні підходів до визначення сутності антикризового управління підприємством, вважаємо, що дане поняття можна розглядати як сукупність принципів, форм і методів розробки та реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на найбільш оперативне виявлення небезпеки кризи, діагностики причин її виникнення, а також на створення відповідних умов для своєчасного подолання кризи та відновлення життєздатності підприємства за допомогою раціонального використання наявного потенціалу підприємства та мінімізації матеріальних і фінансових витрат.

Для повноти розуміння антикризової складової управління важливе значення має визначення її функцій, послідовність здійснення яких наведено на рисунку 2 [2]. На нашу думку, для роботи підприємства не слід відмовлятися від функції цілевизначення, як вважає ряд спеціалістів, оскільки саме вона дозволяє визначити ієрархію значущості цілей та за допомогою принципу «максимум результативності при оптимальних витратах» найбільш раціонально та ефективно спланувати подальші дії, забезпечуючи відповідність цілей антикризової складової управління засобам їх досягнення.

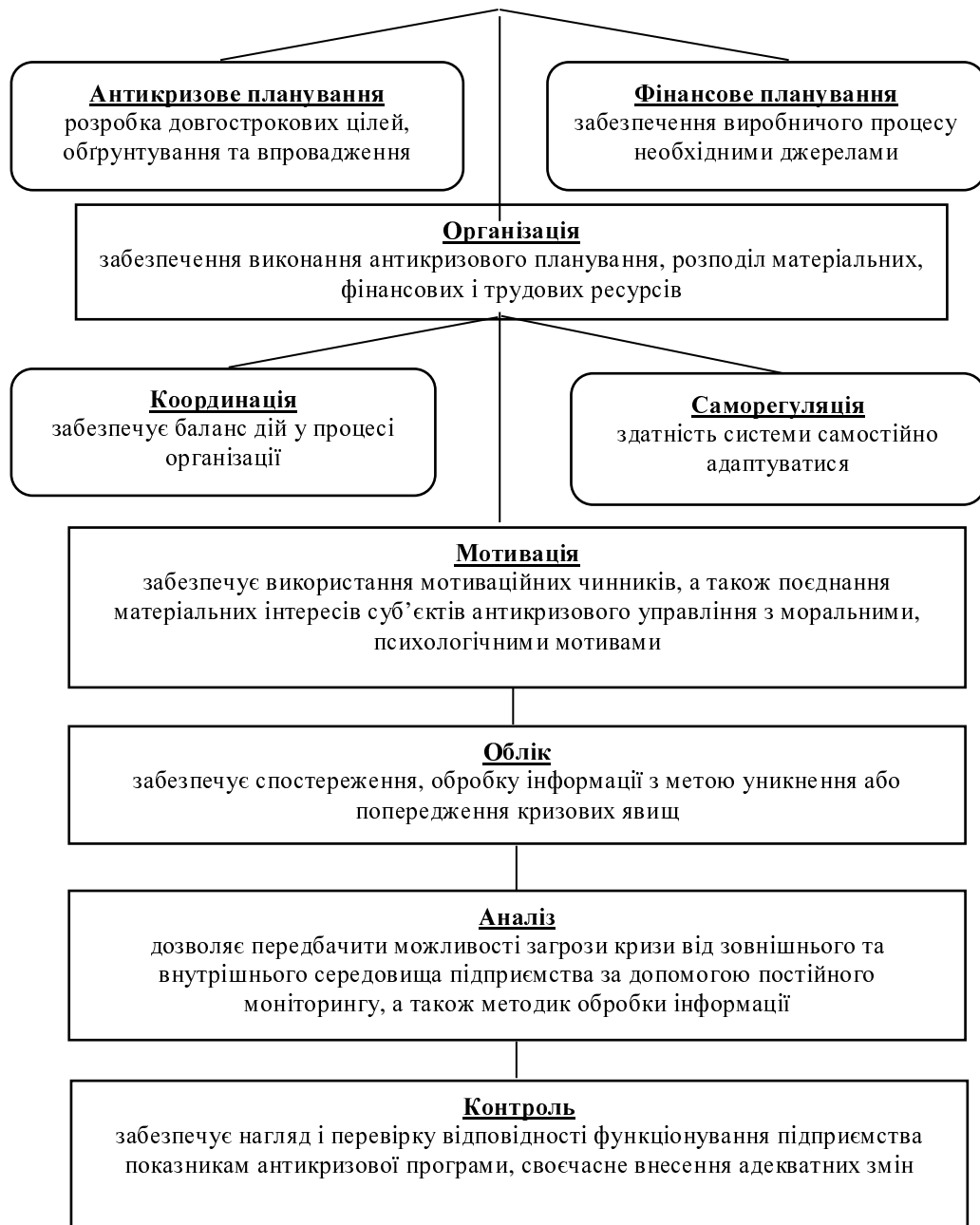

Рис. 2. Послідовність здійснення функцій антикризового управління підприємством

Додатково виділені функції також мають непересічне значення для сталого функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах. У функції планування слід виокремити функцію антикризового планування та функцію фінансового планування. Функція антикризового планування передбачає розробку та обґрунтування впровадження принципово нових напрямів діяльності підприємства, а також дозволяє підприємству створити можливості забезпечення його конкурентоспроможності з урахуванням змін у зовнішньому середовищі. В свою чергу, фінансове планування визначає можливості реального одержання власних і залучених фінансових джерел, а також напрямів їх цільового використання.

Встановлено, що зазвичай підприємства мають велику кількість відділів, які забезпечують різноманітні напрями діяльності підприємства, і не завжди робота цих відділів є узгодженою, що призводить до виникнення відхилень в управлінській діяльності.

Для уникнення розбалансованості системи на цих підприємствах запропоновано більшу увагу в функції організації приділити саморегуляції, що дозволить оперативно вносити необхідні та своєчасні зміни під час здійснення антикризового управління.

З метою швидкої ідентифікації фінансової кризи на підприємстві, виявлення причин, що її зумовлюють, та розробки антикризових заходів необхідно впроваджувати функцію обліку. Ця функція – особлива інформаційна система, з допомогою якої керівництво підприємства отримує інформацію про потенційну загрозу діяльності, яка може насуватися як із зовнішнього, так із внутрішнього середовища.

Функція мотивації – система заохочень і санкцій, що стимулює зацікавленість усього колективу і кожного працівника у зростанні ефективності діяльності підприємства з метою найшвидшого виходу з кризи. Функція контролю виконує роль сигналізаційної системи щодо виникнення загрози банкрутства та забезпечує вибір адекватних заходів антикризового управління.

Використання запропонованої послідовності здійснення функцій антикризового управління з окремо виділеними для підприємств додатковими функціями може стати основою організації антикризової складової управління підприємством та створить теоретичне підґрунтя для подальшого застосування антикризових інструментів з метою виведення економіки підприємства на траєкторію сталого розвитку.

Одним із найважливіших етапів виведення підприємства з кризового стану є розробка та реалізація антикризових заходів. Перелік заходів з покращання становища – індивідуальний для кожного з підприємств та залежить від сфери бізнесу, групи продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво та управління, техніко-технологічних особливостей тощо.

Конкретний зміст управлінських заходів залежить від глибини фінансової кризи. З цих позицій антикризове фінансове управління може становити: систему профілактичних заходів, спрямованих на попередження фінансової кризи; систему конструктивних та дійових заходів, спрямованих на виведення підприємства з фінансової кризи.

Для вітчизняних підприємств можна запропонувати методичні рекомендації з розробки антикризових заходів підвищення ефективності роботи за такою схемою (рис. 3).

Серед аспектів проблеми кризи в діяльності підприємства окремо слід зазначити її діагностику. Результати цієї діагностики мають сприяти своєчасному виявленню кризи в діяльності підприємства і є основою ухвалення та реалізації рішень в антикризовому управлінні. Для коректної діагностики кризи в діяльності підприємства необхідно враховувати вплив значної кількості внутрішніх та зовнішніх чинників, циклічний характер розвитку самої кризи та форми її прояву в діяльності підприємства, а також виходити з природи кризи, погляди на яку ще остаточно не сформувалися.

Положення теорії життєвих циклів підприємства надають змогу завчасно виявляти певні точки життєвого циклу кризи в діяльності підприємства та зосереджуватись на її подоланні, зменшуючи наслідки кризових явищ, попереджуючи їх переростання у кризові ситуації та повномасштабні кризи.

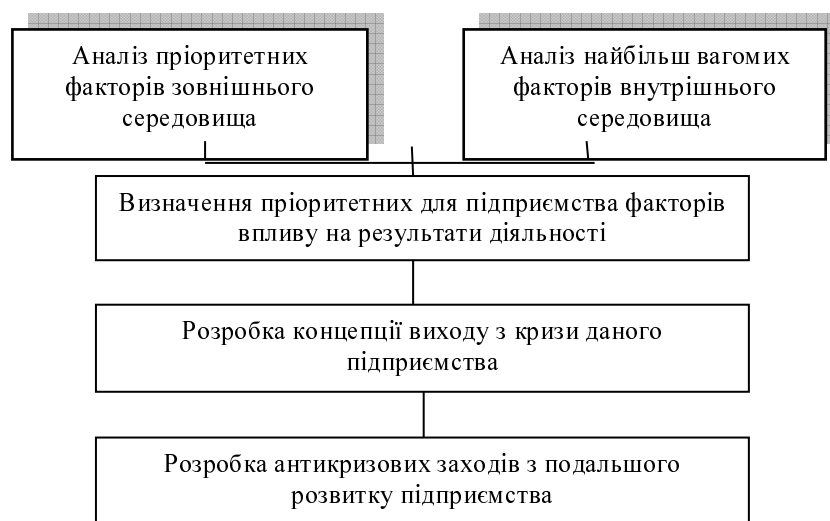

Рис. 3. Схема антикризових заходів підвищення ефективності роботи підприємств

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема антикризового управління є дуже багатогранною і різноплановою. Питання розвитку теорії антикризового управління підприємством потребує уніфікації дефініцій понятійно-категоріального апарату, що сприятиме підвищенню ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Адекватне реагування на кризову ситуацію можливе лише на основі своєчасного визначення причин виникнення кризи, що слід шукати у невідповідності між станом і потребами розвитку підприємства та станом і потребами розвитку зовнішнього середовища. У результаті дослідження було виявлено більш широкий спектр зовнішніх та внутрішніх чинників виникнення кризи на підприємствах.

Досліджено здійснення функцій антикризового управління на підприємстві, які, порівняно з існуючими, передбачають виділення додаткових функцій: антикризове та фінансове планування, координація та саморегуляція. Це сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності, дозволить визначити реальні обсяги одержання власних і залучених фінансових джерел, досягти збалансованого та гармонійного розвитку всіх аспектів діяльності підприємства та своєчасно здійснювати адаптивне управління з урахуванням змін у зовнішньому середовищі.

Подальші дослідження будуть сконцентровані на обґрунтуванні стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства та етапах її реалізації.

Список використаної літератури:

1. Антикризисное управление : учебник / З.М. Коротков, А.А. Беляев, Д.В. Валовой и др. ; под ред. З.М. Короткова ; Гос. ун-т упр. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 432 с.
2. *Єлець О.П.* Антикризова складова управління машинобудівним підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / *О.П. Єлець* ; Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». – Х., 2009. – 20 с.
3. *Шершньова З.Є.* Антикризове управління підприємством : навч. посібник / *З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева* ; за заг. ред. *З.Є. Шершньової*. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.
4. *Бланк И.А.* Основы финансового менеджмента : в 2 т. / *И.А. Бланк*. – К. : Ника-Центр, 1999. – Т. 2. – 512 с.
5. *Гудзь Т.П.* Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія / *Т.П. Гудзь*. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. – 166 с.
6. *Кейнс Дж.М.* Загальна теорія зайнятості, процента і грошей / *М.Дж. Кейнс*. – К. : Барви, 1998. – 210 с.
7. *Koselleck R.* Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten / *R.Koselleck*. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1989.
8. *Лігоненко Л.О.* Антикризове управління підприємством : підручник / *Л.О. Лігоненко*. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с.
9. *Лігоненко Л.О.* Антикризове управління підприємством : навч. посібник / *Л.О. Лігоненко, М.В. Тарасюк, О.О. Хіленко*. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 377 с.
10. Corporate Crisis Management / Center for Chemical Process Safety of the American Institute of Chemical Engineers. – New York, USA, 2005. – 31 p.
11. *Семенов А.Г.* Фактори забезпечення фінансовими ресурсами підприємства в період економічної кризи / *А.Г. Семенов, О.І. Павленко* // Держава та регіони / Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 3. – С. 155–158.
12. *Ситник Л.С.* Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством / *Л.С. Ситник*. – Донецьк : ІЕП НАН України, 2000. – 503 с.
13. *Уткин Э.А.* Антикризисное управление / *Э.А. Уткин*. – М. : Ассоциация авторов и издателей «Тандем»; Экмос, 1997. – 400 с.
14. *Цехмістрова Г.С.* Фінансова криза на підприємстві, шляхи його оздоровлення / *Г.С. Цехмістрова, Ф.П. Беда, О.М. Майсюра* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/soc_gum/Suek/2011_3/Beda.pdf.

ДЕНИСЮК Олена Григорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- діагностика вартості підприємства;
- управління потенціалом суб'єктів господарювання України.

ДЕРЕВ'ЯНКО Оксана Юріївна – магістрант кафедри економіки підприємства Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- економіка;

– забезпечення економічної стійкості промислового підприємства.
Тел.: (096)311–82–32.
E-mail: gef_dov@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2015.